

Dr Robert Wolański

Wydział Zarządzania Uniwersytet Warszawski

Wiedza i innowacje w małych i średnich przedsiębiorstwach – postęp czy stagnacja

Streszczenie

Badania postawy MŚP wobec działań inwestycyjnych i innowacyjnych pokazują, że MŚP są coraz bardziej świadome potrzeby takich działań, również systematycznie rośnie liczba firm takie przedsięwzięcia podejmujących. W odniesieniu do innowacji wzrost ten jest bardzo powolny i dotyczy głównie średnich firm. Negatywnie należy ocenić sposób gromadzenia wiedzy potrzebnej do działań innowacyjnych przez MŚP. Praktycznie pomijane są źródła wiedzy, które faktycznie mogą MŚP zmienić w firmę innowacyjną.

Badania pokazują, że wśród MŚP istnieje grupa rzeczywiście innowacyjnych przedsiębiorstw, głównie średniej wielkości. Stanowią one dowód, iż nie można powiedzieć, jakoby innowacyjność MŚP nie ulegała w ogóle poprawie. Jest ona na niskim poziomie, lecz nie podlega stagnacji. Jednakże nie ma również postępu w innowacyjności ogółu MŚP. Odsetek MŚP faktycznie innowacyjnych jest bardzo niewielki. MŚP muszą jeszcze podjąć wiele wysiłku, aby można było zauważyć postęp w ich innowacyjności.

Wstęp

Przedmiotem artykułu jest ukazanie kształtowania się poziomu wiedzy i innowacji w małych i średnich przedsiębiorstwach (MŚP)¹. Celem opracowania jest określenie postawy MŚP w dążeniu do zdobywania potrzebnej wiedzy i dzięki temu stawania się bardziej innowacyjnym, czynników wpływających na tę postawę oraz zachodzących tendencji w zakresie innowacyjności MŚP. Ponadto artykuł przedstawia uwarunkowania zewnętrzne istotne dla innowacyjności MŚP, w tym wynikające z przystąpienia Polski do UE.

1. Istota wiedzy i innowacji w kontekście małych i średnich przedsiębiorstw

¹ Pod pojęciem małe i średnie przedsiębiorstwa (MŚP) przyjmuje się mikroprzedsiębiorstwa, małe przedsiębiorstwa i średnie przedsiębiorstwa.

Wiedza to ogół wiadomości i umiejętności wykorzystywanych przez jednostki do rozwiązywania problemów. Obejmuje ona zarówno elementy teoretyczne, jak i praktyczne, ogólne zasady i szczegółowe wskazówki postępowania. Podstawą wiedzy są informacje i dane, ale w odróżnieniu od nich wiedza jest zawsze związana z konkretną osobą. Jest ona dziełem jednostek i reprezentuje ich przekonania dotyczące zależności przyczynowo – skutkowych².

Wiedza w przedsiębiorstwie stanowi jego zasób. W skład tego zasobu wchodzi wiedza pracowników, zespołów pracowników, posiadane przez firmę dane i informacje.

W gospodarce opartej na wiedzy³ to właśnie wiedza jest podstawowym zasobem firmy. Zwycięstwo odnoszą te przedsiębiorstwa, które potrafią systematycznie diagnozować rynek i w porę oszacować potrzeby klientów, rozbudzać je i odpowiadać na nie, zdobywać i stosować wiedzę do ciągłego ulepszania własnej pozycji na rynku. Firma musi wykorzystywać wiedzę w poznawanie czynników warunkujących jej efektywność.

Współcześnie wiedza jest angażowana przede wszystkim w te czynności, które są źródłem konkurencyjności⁴. Wiedza stanowi źródło trwałej przewagi konkurencyjnej pod warunkiem, że w przeciwieństwie do innych zasobów rozrasta się w wyniku użytkowania⁵. Ciągłe pomnażanie wiedzy w przedsiębiorstwie i jej przekładanie na praktyczne działania wyróżnia go wśród konkurentów. Jednym ze źródeł konkurencyjności, uzyskanym dzięki właściwemu przetwarzaniu i wykorzystywaniu wiedzy, jest wysoki stopień innowacyjności przedsiębiorstwa, w tym również małego i średniego.

W kontekście MŚP należy zwrócić uwagę na następujące cechy i wymogi związane z zasobem wiedzy w przedsiębiorstwie, które należy uwzględnić przy jej gromadzeniu, przetwarzaniu i wdrażaniu.

Wiedza stanowi dla MŚP koszt, jej pozyskanie to pewnego rodzaju inwestycja. Gromadzenie wiedzy wymaga monitorowania rynku, określania preferencji klientów, prowadzenia badań, zatrudniania kompetentnych osób. Do tego dochodzi jeszcze konieczność jej przetwarzania i wdrażania. Nie wszystkie MŚP są w stanie ponieść takie wydatki.

Właściwe dysponowanie wiedzą wymaga wdrożenia w MŚP systemu zarządzania

² G. Probst, S. Raub, K. Romhardt, Zarządzanie wiedzą w organizacji, Oficyna ekonomiczna, Kraków 2002, str. 35.

³ Na temat gospodarki opartej na wiedzy: W. Grudzewski, I. Hejduk, Zarządzanie wiedzą w przedsiębiorstwach, Difin, Warszawa 2004, str. 15 i nast., R. Geisler, M. Suchacka, M. Szczepański, Wiedza w przedsiębiorstwie. Kapitał ludzki w zarządzaniu wiedzą, Śląskie Wydawnictwo Naukowe, Tychy 2003, str. 12 i nast.

⁴ W. Bańka, Wiedza w małej i średniej firmie, Wydawnictwo Naukowe Novum, Płock 2002, str. 12.

⁵ C. Evans, Zarządzanie wiedzą, PWE, Warszawa 2006, str. 22.

wiedzą⁶. W tym celu należy spełnić odpowiednie warunki, stworzyć właściwe procedury działania, posiadać przeszkolony personel. Niewiele z MŚP mają szansę stworzyć taki system. Jest on stosowany przede wszystkim w średnich i dużych firmach.

W MŚP kreowanie wiedzy ma ten walor, że wiedzę teoretyczną bardzo szybko można wdrożyć do praktyki, wpłynąć na rodzaj i jakość produktu czy uatrakcyjnić usługę⁷. Możliwość ta wynika z niewielkich rozmiarów MŚP, braku skomplikowanej struktury organizacyjnej, szybkiego przepływu informacji.

Główna odpowiedzialność w MŚP za dysponowanie zasobem wiedzy ponosi właściciel przedsiębiorstwa. On wyznacza kierunki rozwoju firmy, nadzoruje pracę w przedsiębiorstwie, ponosi pełną odpowiedzialność za jego funkcjonowanie. Decyzje dotyczące wiedzy są skupione w rękach właściciela, dzięki temu mogą być właściwie wykorzystywane, przetwarzane i wdrażane.

Pozyskiwanie, rozwijanie, wykorzystywanie i wdrażanie wiedzy często związane jest z wprowadzaniem innowacji w przedsiębiorstwie. Odnosząc innowację do przedsiębiorstwa można ją zdefiniować jako tworzenie lub modyfikowanie procesów, wyrobów, technik i metod działania, które są postrzegane przez daną organizację jako nowe oraz postępowe w danej dziedzinie i prowadzą do zwiększenia efektywności wykorzystania zasobów będących w jej dyspozycji⁸.

Innowacje są uznawane za podstawowy warunek utrzymania i wzmocnienia pozycji przedsiębiorstwa na rynku. Wzrost innowacyjności przedsiębiorstwa nie jest wynikiem przypadkowych działań, ale efektem celowej strategii innowacyjnej⁹.

Innowacje w przedsiębiorstwie mogą oznaczać nowe wyroby (innowacje produktowe), nowe metody produkcji (innowacje procesowe), nowe metody organizacyjne (innowacje organizacyjne). Wówczas przedsiębiorstwo cechuje się oryginalnością, wyróżnia się wśród konkurentów.

Wprowadzanie innowacyjności w przedsiębiorstwie powinno być procesem opartym na strategii innowacyjnej¹⁰. Wówczas pozyskiwanie i wykorzystywanie innowacji będzie

⁶ Szerzej na temat systemu zarządzania wiedzą: Wiedza jako czynnik międzynarodowej konkurencyjności w gospodarce pod red. B. Godziszewskiego, M. Haffera, M. Stankiewicza, Tonik, Toruń 2005, str. 151 i nast.

⁷ Z. Sufin, Styl właściciela czyli problemy zarządzania personelem w małych firmach, *Personel*, Nr 13/14, 2000, str. 44-47.

⁸ J. Penc, *Innowacje i zmiany w firmie. Transformacja i sterowanie rozwojem przedsiębiorstwa*, Agencja Wydawnicza Placet, Warszawa 1999, str. 143.

⁹ K. Poznańska, *Uwarunkowania innowacji w małych i średnich przedsiębiorstwach*, Dom Wydawniczy ABC, Warszawa 1998, str. 37.

¹⁰ Szerzej na temat strategii innowacyjnej: *Innowacyjność przedsiębiorstw* pod red. J. Bogdaniienki, UMK, Toruń 2004, str. 83 i nast., *Innowacje w działalności przedsiębiorstw w integracji z Unią Europejską* pod red. W.

działaniem celowym i świadomym, wtedy efekty pojawia się najszybciej i przyniosą największe korzyści. Innowacje powinny być tworzone i stosowane według z góry założonego i konsekwentnie realizowanego planu, wówczas może ich być nie tylko więcej, ale i koszt dochodzenia do efektów jest niższy¹¹.

Skala innowacji w przedsiębiorstwie zależy w dużym stopniu od jego wielkości. Można wyróżnić argumenty świadczące o wyższej innowacyjności dużych firm, jak i przeciwne podkreślające przewagę innowacyjną sektora MŚP¹². Przewaga dużych firm tkwi w następujących czynnikach:

- działalność innowacyjna wymaga ponoszenia znacznych kosztów stałych, takich jak wydatki na badania i rozwój, wyposażenie rzeczowe, testowanie wyrobu, badania marketingowe i promocja,

- tylko firmy o dużej skali działalności będą traktować innowacje jako środek maksymalizacji swoich wyników ekonomicznych i pozycji rynkowej, mają korzystne warunki prowadzenia badań i wprowadzania nowych produktów na rynek, mogą redukować koszty ogólne przedsiębiorstwa np. na badania i rozwój,

- działalność nakierowana na badania i rozwój jest wysoce ryzykowną inwestycją.

Natomiast przewaga innowacyjna MŚP przejawia się w następujących czynnikach:

- MŚP posiadają struktury zarządzania bardziej elastyczne i przedsiębiorcze, mniej sformalizowane,

- MŚP stwarzają środowisko wolne od ograniczeń biurokratycznych, administracyjnych,

- MŚP najczęściej nie posiadają wcześniejszych, obecnie w części przestarzałych, generacji technologii, stąd nie są one obciążeniem przy wprowadzaniu nowych technologii.

Powyżej przedstawione czynniki określają możliwości innowacyjne MŚP, ich mocne i słabe strony przy działalności innowacyjnej. Należy je uwzględnić oceniając stopień zaawansowania MŚP we wprowadzaniu innowacji.

2. Poziom innowacji w małych i średnich przedsiębiorstwach

Miernikiem określającym poziom innowacji w MŚP jest kształtowanie się wielkości inwestycji w niewielkich podmiotach. Inwestycje mają duże znaczenie dla przedsiębiorstw, w

Janasza, Difin, Warszawa 2005, str. 41 i nast., Zarządzanie innowacjami. Teoria i praktyka pod red. J. Szablowskiego, Wyższa Szkoła Finansów i Zarządzania, Białystok 2006, str. 323 i nast.

¹¹ W. Grudzewski, I. Hejduk, Innowacyjność w technice i technologii źródłem przewagi konkurencyjnej małych i średnich przedsiębiorstw, Instytut Funkcjonowania Gospodarki Narodowej SGH, Warszawa 2002, str. 21.

¹² E. Stawasz, Innowacje a mała firma, UŁ, Łódź 1999, str. 51 i nast.

tym małych i średnich. Sytuacja taka wynika przede wszystkim stąd, że bez inwestowania nie jest możliwe funkcjonowanie przedsiębiorstwa we współczesnych warunkach społeczno – gospodarczych. Inwestycje są jednym z najważniejszych sposobów realizacji rozwoju przedsiębiorstwa. Konieczność prowadzenia inwestycji wynika z rosnącej konkurencyjności na rynku, ciągle zmieniającego się otoczenia, pojawiających się nowych wyzwań do sprostania, rosnących oczekiwań klientów. W dobie szybkiego postępu technicznego i konkurencji na rynku szansę przetrwania i rozwoju zapewniają przedsiębiorstwom takie cechy jak nowoczesność, innowacyjność, elastyczność i adaptacyjność. Temu wszystkiemu powinny służyć inwestycje, zapewniać przedsiębiorstwu utrzymanie się na rynku i skuteczną walkę z konkurencją.

Duże znaczenie inwestycji dla sektora MŚP potwierdzają dane dotyczące wielkości oraz tendencji charakteryzujących realizowane inwestycje przez niewielkie podmioty. Wielkość, udział oraz dynamika prowadzonych przez MŚP inwestycji przedstawia poniższa tabela.

Wielkość, udział oraz dynamika prowadzonych inwestycji przez małe i średnie przedsiębiorstwa

Rodzaj przeds.	Wielkość inwestycji MŚP (w mln zł, ceny bieżące)									
	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
MŚP	bd	bd	17475	27712	38455	47315	53190	45975	31613	33834
	Udział MŚP w inwestycjach ogółem (w %)									
	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Małe	23,0	22,1	21,3	22,6	22,2	25,1	26,9	27,8	25,3	26,0
Średnie	12,4	14,0	15,8	18,8	21,9	21,7	23,1	20,4	18,5	19,5
Razem MŚP	25,4	36,1	37,1	41,4	44,1	46,8	50,0	48,2	43,8	45,5
Duże	74,6	63,9	62,9	58,6	55,9	53,2	50,0	51,8	56,2	54,5
	Udział MŚP w inwestycjach przedsiębiorstw prywatnych (w %)									
	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Małe	48,9	47,2	40,4	35,1	31,2	34,3	34,4	34,3	31,7	32,1
Średnie	20,2	21,4	25,7	27,1	30,3	27,6	28,0	22,6	20,8	21,2
Razem MŚP	69,1	68,6	66,1	62,2	61,5	61,9	62,4	56,9	52,5	53,6
Duże	30,9	31,4	33,9	37,8	38,5	38,1	37,6	43,1	47,5	46,4
	Dynamika inwestycji przedsiębiorstw prywatnych (w %)									
	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Małe	bd	bd	15,0	31,0	17,5	26,5	7,0	-8,5	-30,0	7,0
Średnie	bd	bd	30,5	51,0	41,5	3,0	8,5	-25,0	-30,0	6,0
Duże	bd	bd	40,0	62,5	32,5	14	6,0	7,0	-16,5	2,0
Ogółem	bd	bd	29,0	48,0	30,0	15,0	7,5	-7,5	-25,0	4,0

Źródło: Raporty o stanie sektora małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce w latach od

1995/1996 do 2003/2004, Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości, Warszawa 1997 – 2006, bd – brak danych.

MŚP przeznaczając w przedstawionym okresie na realizację inwestycji około 300 000 mln zł, posiadając blisko 45% udział w inwestycjach ogółem oraz ponad 50% udział wśród przedsiębiorstw prywatnych potwierdzają znaczącą rolę nakładów inwestycyjnych przy prowadzonej działalności gospodarczej. Natomiast niepokój budzą negatywne tendencje dotyczące kształtowania się wielkości inwestycji w sektorze MŚP. Systematycznie malejąca od 1998 r. dynamika inwestycji, a w szczególności w 2001 r. i 2002 r. jej spadek, oznaczający nominalną obniżkę wielkości prowadzonych inwestycji, należy uznać za zahamowanie rozwoju MŚP. W 2003 r. ta negatywna tendencja została zahamowana, nastąpił niewielki wzrost inwestycji. Dodatkowo MŚP pogarszają swoją pozycję na rynku w odniesieniu do dużych przedsiębiorstw. Duże podmioty zwiększają udział w inwestycjach, posiadają korzystniejszą dynamikę inwestycji.

Bliższych informacji na temat ponoszonych nakładów na innowacje wśród wydatków inwestycyjnych daje struktura nakładów inwestycyjnych. Przede wszystkim udział nakładów na maszyny, urządzenia techniczne i narzędzia obrazuje skalę i znaczenie innowacji dla poszczególnych grup przedsiębiorstw¹³. Z tego punktu widzenia najgorsza sytuacja jest u małych przedsiębiorstw, u których udział tych nakładów wynosi około 25% i w latach 1999 – 2003 pozostaje na zbliżonym poziomie. Dla nich największe znaczenie mają nakłady na budynki i budowle oraz środki transportu. Lepsza sytuacja jest wśród średnich firm, dla nich udział ten wynosi blisko 50% i systematycznie rośnie. Natomiast duże firmy posiadają udział blisko 67%, który również rośnie. Dane te świadczą o zależności, że poziom innowacyjności rośnie wraz ze wzrostem wielkości przedsiębiorstwa. Pokazują również, że większe przedsiębiorstwa bardziej nakierowują się na innowacje, generują większe wydatki na ten cel, zaś w małych firmach sytuacja podejście do innowacji nie ulega poprawie.

Dane na temat liczby przedsiębiorstw ponoszących nakłady na innowacje oraz wielkości tych nakładów dostępne są dla średnich i dużych firm¹⁴. Wielkości te oraz ich dynamikę przedstawia poniższa tabela.

Wielkość, liczba oraz dynamika prowadzonych innowacji przez średnie i duże przedsiębiorstwa

¹³ Stan sektora MSP w 2003 roku. Tendencje rozwojowe w latach 1994 – 2005, Ministerstwo Gospodarki, Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości, Warszawa 2005, str. 53.

¹⁴ Badanie to prowadzone jest w przedsiębiorstwach należących do trzech sekcji: Przetwórstwo przemysłowe, Górnictwo i kopalnictwo, Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz i wodę.

Rodzaj przeds.	Liczba przedsiębiorstw prywatnych ponoszących nakłady na innowacje							
	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Średnie	786	790	817	1023	1527	1797	1831	1961
Duże	451	692	715	710	760	747	725	712
Ogółem	1237	1482	1532	1733	2287	2544	2556	2673
	Dynamika liczby przedsiębiorstw prywatnych ponoszących nakłady na innowacje (w %)							
	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Średnie	bd	0,5	3,4	25,2	49,3	17,7	1,9	7,1
Duże	bd	53,4	3,3	-0,7	7,0	-1,7	-2,9	-1,8
Ogółem	bd	19,8	3,4	13,1	32,0	11,2	0,5	4,6
	Wielkość nakładów na innowacje (w tys. zł)							
	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Średnie	1161	1113	1488	2505	2267	2165	2159	2478
Duże	2397	4615	5916	7419	5942	7089	9152	11120
Ogółem	3559	5727	7404	9924	8209	9254	11311	13598
	Dynamika nakładów na innowacje (w %)							
	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Średnie	bd	-4,2	33,7	68,4	-9,5	-4,5	-0,3	14,8
Duże	bd	92,5	28,2	25,4	-19,9	19,3	29,1	21,5
Ogółem	bd	60,9	29,3	34,0	-17,3	12,7	22,2	20,2
	Nakłady na innowacje w przeliczeniu na jedno przedsiębiorstwo wdrażające innowacje (w zł)							
	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Średnie	1478	1408	1821	2449	1485	1205	1179	1264
Duże	5315	6669	8274	10449	7819	9490	12624	15618
Ogółem	2877	3865	4833	5726	3590	3638	4425	5087

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych GUS, bd – brak danych.

Na podstawie przedstawionych danych można wysnuć następujące wnioski.

1. Systematycznie rośnie liczba średnich przedsiębiorstw ponoszących nakłady na innowacje. W latach 1996 – 2003 wzrosła ona blisko o 150%, osiągając w 2003 r. prawie 2000 firm. Wśród ogółu aktywnie działających średnich firm na rynku ponoszące nakłady na innowacje stanowiły w 2003 r. 14,7%, zaś w 1996 r. tylko 6,6%. Natomiast liczba dużych firm wdrażających innowacje od 1997 r. pozostawała na zbliżonym poziomie, w 2003 r. stanowiły one 26,7% aktywnie działających dużych przedsiębiorstw.

2. Również nastąpił wzrost wielkości nakładów inwestycyjnych w średnich firmach do blisko 2,5 mln zł w 2003 r. W latach 1996 – 2003 wielkość nakładów wzrosła o ponad 110%. Jednocześnie w dużych firmach wzrost ten był znacznie większy niż w średnich. W 2003 r. ich nakłady na innowacje przekroczyły 11,1 mln zł, w badanym okresie zwiększyły się ponad 8 – krotnie.

3. Wśród średnich przedsiębiorstw spadł poziom nakładów na innowacje w przeliczeniu na jedno przedsiębiorstwo. Przeciwna sytuacja miała miejsce dla dużych firm, u których nakłady na jeden podmiot wzrosły blisko dwukrotnie. W konsekwencji znacznie wzrosło znaczenie dużych firm kosztem średnich w kontekście innowacyjności. Pomimo wzrostu liczby i poziomu nakładów innowacyjnych w średnich firmach zwiększył się dystans dzielący duże podmioty od średnich jeżeli chodzi o ich rolę we wdrażaniu innowacji w gospodarce.

3. Postawa małych i średnich przedsiębiorstw w stosunku do innowacji

Stopień innowacyjności MŚP można określić na podstawie badań sektora niewielkich podmiotów dotyczących ich postawy w stosunku do inwestycji, w tym do innowacji. Badania te prowadzone są przez organizacje zajmujące się bieżącą współpracą z MŚP lub monitorowaniem tego sektora. Pokazują zachodzące tendencje w postawie MŚP, czynniki oddziałujące na taką postawę, perspektywy zachowań MŚP w przyszłości.

Zmianę podejścia MŚP do wydatków inwestycyjnych pomiędzy 2004 r. i 2005 r. obrazują najnowsze badania MŚP wykonane dla Polskiej Konfederacji Pracodawców Prywatnych Lewiatan (PKPP)¹⁵. Jako wzrost wydatków MŚP wskazały na następujące cele¹⁶:

- inwestycje w majątek trwały: 29,3% MŚP w 2004 r. i 30,8% MŚP w 2005 r.,
- wypuszczenie na rynek nowych produktów i usług: 28,8% MŚP w 2004 r. i 32,0% MŚP w 2005 r.,
- inwestycje w badania i rozwój: 9,6% MŚP w 2004 r. i 11,4% MŚP w 2005 r.

Jednocześnie bardzo niewielki odsetek MŚP wskazywał na spadek nakładów na powyższe cele, w każdym przypadku było to mniej niż 4,4%. Coraz większy odsetek MŚP deklaruje, że jest zainteresowany inwestycjami o charakterze innowacyjnym. MŚP coraz szerzej rozumieją potrzebę innowacji technologicznych, jak i produktowych. Należy przy tym również wspomnieć, że znacznie spadł odsetek MŚP w ogóle nie podejmujących inwestycji – z 51% w 2004 r. do 42,7% w 2005 r., aczkolwiek jest on nadal bardzo wysoki.¹⁷

Ważne informacje uzyskuje się z powyższego badania na temat struktury inwestycji MŚP. Wśród inwestycji mających charakter innowacyjny jako jeden z czterech głównych obszarów

¹⁵ Badanie zrealizowane dla Polskiej Konfederacji Pracodawców Prywatnych Lewiatan przez ASM – Centrum Badań i Analiz Rynku Sp. z o.o. metodą wywiadów bezpośrednich w marcu i kwietniu 2006 r. wśród około 1200 firm zlokalizowanych na terenie całej Polski zatrudniających od 2 do 250 pracowników.

¹⁶ M. Starczewska – Krzysztozek, *Konkurencyjność małych i średnich przedsiębiorstw 2006*, Polska Konfederacja Pracodawców Prywatnych Lewiatan, Warszawa 2006, str. 15, 17.

¹⁷ M. Starczewska – Krzysztozek, *Konkurencyjność...*, str. 19.

inwestycji MŚP w 2005 r. wskazały¹⁸:

- zakup maszyn i urządzeń ze względu na nowa technologię: 32% MŚP,
- wprowadzenie nowych produktów i usług: 30,1% MŚP,
- rozwój sieci sprzedaży: 21,2%,
- informatyzacja firmy: 20,5% MŚP,
- szkolenie pracowników: 11,1% MŚP,
- badania i rozwój: 3,7% MŚP,
- wprowadzenie lub modernizacja systemu zarządzania: 2,3% MŚP.

Wśród czterech głównych obszarów inwestycji realizowanych przez MŚP w 2005 r. około 75% stanowiły inwestycje o szeroko rozumianym charakterze innowacyjnym. Niestety inwestycje w badania i rozwój były istotne dla niewielkiego odsetka MŚP, jedynie 0,9% wskazało je jako główny obszar inwestycji. MŚP nadal uważają inwestycje w badania i rozwój jako niepotrzebne.

Znaczenie innowacji dla MŚP pokazują również czynniki decydujące o konkurencyjności firmy na rynku. Na podstawie omawianego badania w latach 2003 – 2005 kształtowały się one w następujący sposób¹⁹:

- cena produktów lub usług: 51,9% MŚP w 2003 r., 57,6% MŚP w 2004 r. i 64,3% MŚP w 2005 r.,
- jakość produktów lub usług: 20,9% MŚP w 2003 r., 18,7% MŚP w 2004 r. i 15,2% MŚP w 2005 r.,
- jakość obsługi klienta: 9,5% MŚP w 2003 r., 9,6% MŚP w 2004 r. i 5,9% MŚP w 2005 r.,
- wąska specjalizacja, specjalistyczna wiedza i umiejętności: 5,8% MŚP w 2003 r., 6,2% MŚP w 2004 r. i 4,2% MŚP w 2005 r.,
- lokalizacja firmy: 4,4% MŚP w 2003 r., 1,5% MŚP w 2004 r. i 2,9% MŚP w 2005 r.,
- nowatorski, innowacyjny charakter produktów lub usług: 1,8% MŚP w 2003 r., 1,0% MŚP w 2004 r. i 0,6% MŚP w 2005 r.

Powyższe dane pokazują, że rośnie znaczenie czynników nie związanych z innowacjami, jak cena czy lokalizacja firmy, zaś spada znaczenie czynników opartych na działaniach innowacyjnych jak nowatorski charakter produktów lub usług, jakość produktów lub usług oraz obsługi klienta, specjalistyczna wiedza i umiejętności. Taka postawa MŚP świadczy o budowaniu własnej konkurencyjności w oparciu o nietrwale i łatwo podlegające

¹⁸ M. Starczewska – Krzysztozek, Konkurencyjność..., str. 20.

¹⁹ M. Starczewska – Krzysztozek, Konkurencyjność..., str. 23.

naśladowaniu kryteria, mające znaczenie głównie w krótkim okresie. Natomiast budowanie trwałych podstaw wzrostu konkurencyjności na rynku opartych na działaniach innowacyjnych ma coraz mniejsze znaczenie dla MŚP. Taką sytuację potwierdza również wcześniejsze badanie MŚP przeprowadzone przez SAP Polska²⁰, również zgodnie z nim innowacyjność okazała się najmniej znacząca²¹.

Przechodząc do badania samej innowacyjności MŚP omawiane badanie dla PKPP wykazało, że dla 57,4% badanych MŚP przydatne byłyby działania innowacyjne, 37,8% MŚP nie widzi potrzeby takich działań, zaś 4,8% MŚP nie ma sprecyzowanego zdania w tej kwestii²². Większość MŚP jest świadoma potrzeby działań innowacyjnych i wiele działań inwestycyjnych ma charakter innowacyjny. Natomiast niewiele z nich to typowe, charakterystyczne zachowania innowacyjne, polegające na prowadzeniu badań i rozwoju, tworzeniu lub nabywaniu patentów, licencji, wprowadzaniu unikatowych produktów i usług.

Świadczą o tym dane na podstawie badania MŚP z 2005 r.²³ dotyczące posiadania certyfikatów, patentów, spełniania norm bezpieczeństwa²⁴:

- patenty posiada 5,3% MŚP,
- normy bezpieczeństwa obowiązujące w UE spełnia 44,8% MŚP,
- ISO 9000 posiada 6,4% MŚP,
- ISO 14 001 posiada 1,2% MŚP,
- SA 8000 posiada 0,8% MŚP.

Podobnie w badaniu przeprowadzonym przez SAP Polska na pytanie Czy firma posiada licencje, patenty, certyfikaty czy spełnia normy bezpieczeństwa? uzyskano następujące wyniki²⁵:

- żadnych nie posiada 61% MŚP,
- licencję posiada 20% MŚP,
- patenty posiada 5% MŚP,
- certyfikaty ISO posiada 8% MŚP,

²⁰ Badanie wykonane przez SAP Polska przy współpracy z Polską Konfederacją Pracodawców Prywatnych i Euro Info Centre metodą ankietową w ramach programu „Firma w Unii” w okresie od lutego do maja 2003 r. na próbie 4248 przedsiębiorstw zatrudniających do 9 pracowników.

²¹ Przygotowanie małych i średnich przedsiębiorstw do konkurowania na rynku Unii Europejskiej, SAP Polska, Warszawa 2003, str. 11.

²² M. Starczewska – Krzysztozek, Konkurencyjność..., str. 29.

²³ Badanie zrealizowane dla Polskiej Konfederacji Pracodawców Prywatnych Lewiatan przez ASM – Centrum Badań i Analiz Rynku Sp. z o.o. metodą wywiadów bezpośrednich w pierwszym kwartale 2005 r. wśród około 1200 firm zlokalizowanych na terenie całej Polski zatrudniających od 2 do 250 pracowników.

²⁴ M. Starczewska – Krzysztozek, Konkurencyjność małych i średnich przedsiębiorstw 2005, Polska Konfederacja Pracodawców Prywatnych Lewiatan, Warszawa 2005, str. 28.

²⁵ Przygotowanie..., str. 8.

- certyfikaty CE posiada 18% MŚP,
- certyfikaty NATO posiada 1% MŚP.

Zgodnie z jeszcze wcześniejszym badaniem z 2001 r.²⁶ sytuacja pod tym względem przedstawiała się następująco²⁷:

- certyfikat jakości posiadało 2% MŚP,
- patenty, licencje oraz znaki towarowe stworzone wewnątrz firmy posiadało 10% MŚP,
- patenty, licencje oraz znaki towarowe nabyte odpłatnie posiadało 12% MŚP.

Jednocześnie badanie to wykazało zależność znacznie częstszego posiadania któregośkolwiek z tych wartości prawnych przez firmy większe, osiągające większe obroty, prowadzące działalność w szerszym zakresie.

Powyższe badania pokazują, że skala posiadania przez MŚP patentów, licencji, certyfikatów nie ulega większym zmianom, nie widać poprawy postawy niewielkich podmiotów w tym zakresie.

Duży wpływ na poziom innowacyjności ma stopień zaangażowania MŚP w działalność badawczo – rozwojową. Zgodnie z badaniami przeprowadzonymi w 2001 r. przez Ipsos – Demoskop na zlecenie Polskiej Agencji Rozwoju Przedsiębiorczości 90% MŚP nie współpracuje ze sferą badawczo rozwojową, przy czym współpracę taką podejmuje 6% małych firm oraz 20% średnich firm²⁸.

Przedstawione powyżej wyniki badań pokazują niewielkie zaangażowanie MŚP w typową działalność innowacyjną. Produkty MŚP nie mają charakteru nowatorskiego, licencje, patenty i certyfikaty to domena niewielu MŚP, współpraca z instytucjami naukowo – badawczymi to rzadkość. Należy jednocześnie podkreślić, że zaangażowanie to rośnie wraz ze wzrostem wielkości firmy, najlepiej jest wśród mikro i małych firm, znacznie lepiej u średnich.

Przedstawione wyniki badań dotyczące postawy MŚP w stosunku do innowacji pozwalają na podanie następujących wniosków.

1. Rośnie w MŚP świadomość potrzeby działań inwestycyjnych. Spada liczba MŚP w ogóle nie prowadzących inwestycji, wzrastają wydatki inwestycyjne. Duża część z tych inwestycji odpowiada szeroko rozumianym innowacjom.

2. Głównym celem prowadzonych inwestycji jest obniżenie kosztów prowadzonej

²⁶ Badanie zostało przeprowadzone dla Polskiej Agencji Rozwoju Przedsiębiorczości przez Instytut GfK Polonia Sp. z o.o. wśród 300 firm zatrudniających do 50 osób metodą wywiadów kwestionariuszowych we wrześniu 2001 r.

²⁷ Sytuacja małych przedsiębiorstw. Raport z badań, Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości, Warszawa 2001, str.24.

²⁸ Raport o stanie sektora małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce w latach 2000-2001, Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości, Warszawa 2002, str. 231, 233.

działalności, co związane jest z przyjęciem ceny jako podstawy przewagi konkurencyjnej. Dlatego MŚP przywiązują niewielką uwagę do typowych działań innowacyjnych, praktycznie nie mają one dla nich żadnego znaczenia.

3. Innowacyjność MŚP pozostaje na niskim poziomie, w bardzo wolnym stopniu ulega niewielkiej poprawie. Poprawa innowacyjności dotyczy praktycznie tylko średnich przedsiębiorstw.

4. Postawa małych i średnich przedsiębiorstw w odniesieniu do wiedzy potrzebnej do wdrożenia innowacji

Podstawowym wymogiem, aby efektywnie wprowadzać w przedsiębiorstwie innowacje jest posiadanie właściwej wiedzy na ich temat. Ważną umiejętnością jest zgromadzenie odpowiedniej wiedzy, która daną innowacyjność pozwoliłaby wdrożyć. Innowacje najczęściej wymagają specjalistycznej wiedzy, dlatego dla MŚP często jej uzyskanie jest trudnym przedsięwzięciem. Należy zatrudnić kompetentne osoby posiadające potrzebną wiedzę lub skorzystać z usług doradczych. Oba te rozwiązania wiążą się z dodatkowymi kosztami dla MŚP. Dlatego duże znaczenie należy przypisać umiejętności samodzielnego zgromadzenia potrzebnej wiedzy niezbędnej do wdrożenia innowacji.

W powyższym kontekście dużego znaczenia nabiera źródło gromadzenia wiedzy przez MŚP. Zgodnie z badaniem przeprowadzonym w 2003 r.²⁹ stopień ważności poszczególnych źródeł informacji dla inicjatyw innowacyjnych przedstawiał się następująco (nieważne 1 – bardzo ważne 3)³⁰ :

- klienci i odbiorcy: 2,7,
- konkurencja: 2,5,
- dostawcy: 2,1,
- targi i prezentacje: 2,0,
- inne przedsiębiorstwa w grupie: 1,9,
- zatrudniony w tym celu personel, profesjonalne konferencje, spotkania, czasopisma, informacje z sieci komputerowych: 1,8,
- wydział badań i rozwoju, zarząd, dział handlowy, firmy konsultacyjne: 1,6,

²⁹ Badanie zrealizowane dla Polskiej Konfederacji Pracodawców Prywatnych przez ASM – Centrum Badań i Analiz Rynku Sp. z o.o. metodą wywiadów bezpośrednich w 2002 r. wśród około 1200 firm zlokalizowanych na terenie całej Polski zatrudniających od 2 do 250 pracowników.

³⁰ M. Olszewski, Kondycja małych i średnich przedsiębiorstw u progu 2003 r. Raport z badań, Polska Konfederacja Pracodawców Prywatnych, Warszawa 2003, str. 21.

- publiczne instytucje wspierania biznesu, izby handlowe i przemysłowe: 1,5,
- uniwersytety i inne szkoły wyższe, instytucje naukowe PAN, branżowe jednostki badań i rozwoju, inne instytucje badawcze krajowe i zagraniczne, ujawnianie patentów: 1,3.

Powyższy katalog źródeł wiedzy pokazuje, że w najmniejszym stopniu wykorzystywane są te, które faktycznie mogą MŚP zmienić w firmę innowacyjną. Najczęściej wykorzystywane źródła służą tylko do bieżącego monitorowania sytuacji i ewentualnych działań, jeżeli przedsiębiorstwo dostanie taki sygnał z otoczenia. Podobne wyniki zostały uzyskane z badania przeprowadzonego przez GUS, zgodnie z którym za główne źródło informacji dla innowacji MŚP przyjęły³¹:

- źródła wewnętrzne: 25% MŚP,
- klienci: 21% MŚP,
- targi, wystawy: 12% MŚP,
- konkurenci: 10% MŚP,
- przedsiębiorstwa z tej samej grupy, konferencje, spotkania, czasopisma fachowe: 7% MŚP,
- dostawcy: 5% MŚP,
- komputerowe sieci informacyjne: 4% MŚP,
- ujawnienie patentowe, jednostki badawczo – rozwojowe, firmy konsultingowe: 2% MŚP,
- szkoły wyższe, placówki naukowe PAN, inne jednostki naukowe krajowe i zagraniczne: 1% MŚP.

Sposób uzyskiwania wiedzy na temat innowacji potwierdza poprzedni wniosek, że działania typowo innowacyjne są obce MŚP. Jeżeli MŚP nie dbają o wykorzystanie właściwych źródeł informacji, tym bardziej nie są w stanie stać się innowacyjnym podmiotem.

5. Uwarunkowania zewnętrzne istotne dla innowacyjności małych i średnich przedsiębiorstw

Postawa MŚP wobec działań innowacyjnych wynika nie tylko z uwarunkowań wewnętrznych, wynikających z chęci i predyspozycji do innowacyjności samych MŚP, ale również z istniejących czynników zewnętrznych, zachęcających bądź zniechęcających do

³¹ Raport o stanie sektora małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce w latach 2000-2001, Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości, Warszawa 2002, str. 222.

podjęcia decyzji o wprowadzeniu innowacji. Te uwarunkowania zewnętrzne związane są z uregulowaniami prawnymi dotyczącymi wydatków innowacyjnych, dostępem MŚP do źródeł finansowania takich wydatków, ponoszonymi kosztami oraz ryzykiem takich działań.

Przede wszystkim należy zwrócić uwagę na następujące uwarunkowania zewnętrzne.

1. Brak komercjalizacji prowadzonych badań wynikający z istniejącego systemu finansowania sfery badawczo – rozwojowej. MŚP decydujące się na prace badawczo – rozwojowe samodzielnie ponosiły ryzyko niepowodzenia przedsięwzięcia, w takiej sytuacji nie mogły poniesionych wydatków zaliczyć do kosztów uzyskania przychodów i w konsekwencji zapłacić niższy podatek dochodowy. Ponadto ustawodawstwo nie sprzyjało prowadzeniu działalności przez instytucje badawczo – rozwojowe. Ta sytuacja uległa poprawie od 1 stycznia 2006 r., kiedy weszła w życie ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o niektórych formach wspierania działalności innowacyjnej³² i nowelizacja ustawy z dnia 25 lipca 1985 r. o jednostkach badawczo - rozwojowych³³. Pierwsza ustawa wprowadziła instrumenty finansowe zmniejszające koszty i ryzyko bezpośredniego inwestowania przez MŚP w sferę badań i rozwoju, natomiast druga stworzyła nowe zasady finansowania działalności jednostek badawczo – rozwojowych. Obecnie nie są znane jeszcze efekty wprowadzonych regulacji.

2. Koszty i ryzyko prowadzenia innowacji przez MŚP. Ciężą one w całości na samym przedsiębiorstwie. Brak rozwiązań finansowych sprzyjających działaniom innowacyjnym np. preferencje podatkowe, kredyty preferencyjne nie zachęcał MŚP do takich działań. Od 2006 r. sytuacja zmieniła się na lepsze w związku z wejściem w życie ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o niektórych formach wspierania działalności innowacyjnej³⁴. Wprowadziła ona zarówno ulgę podatkową jak i preferencyjny kredyt dla wprowadzających innowacje. Ulga podatkowa polega na odliczeniu od dochodu części wydatków poniesionych na nabycie nowych technologii. Priorytetowo zostały przy niej potraktowane MŚP, gdyż one mogą odliczyć 50% poniesionego wydatku, zaś pozostałe przedsiębiorstwa 30%. Preferencyjny kredyt na zakup nowych technologii tzw. kredyt technologiczny może być zaciągnięty w Banku Gospodarstwa Krajowego przez przedsiębiorcę na inwestycję technologiczną, może on zostać w części umorzony.

3. Utrudniony dostęp do źródeł finansowania wydatków innowacyjnych. Dla wszystkich MŚP podstawowym źródłem finansowania są środki własne. Wszystkie pozostałe formy

³² Dz. U. Nr 179 poz. 1484.

³³ Tekst jedn. Dz. U. z 2001 r. Nr 33 poz. 388 z późn. zm.

³⁴ Dz. U. Nr 179 poz. 1484.

finansowania stosowane są posiłkowo³⁵. Badania sektora MŚP pokazują, iż ponad 50% niewielkich podmiotów korzysta wyłącznie ze środków własnych oraz kredytów od dostawców. W następnej kolejności MŚP wykorzystują najbardziej znane, powszechnie występujące źródła jak kredyt bankowy (głównie krótkoterminowy) oraz leasing. Według różnych badań sektora MŚP z kredytów korzysta około 30% tych przedsiębiorstw, zaś z leasingu około 20% przedsiębiorstw³⁶.

Bardzo niewiele MŚP korzysta ze źródeł finansujących inwestycje. Podstawowym obcym źródłem finansowania MŚP jest kredyt bankowy, natomiast kredyt inwestycyjny wykorzystuje tylko około 6% MŚP³⁷. Głównym powodem takiego stanu rzeczy jest postawa banków. Badania postawy banków wobec MŚP wskazują, że banki działania w stosunku do MŚP rozwijają i udoskonalają, natomiast nadal jest to polityka pasywna, ostrożnościowa, prowadzona przy minimalnym ryzyku. Pomimo wielu produktów skorzystanie z nich jest obwarowane koniecznością spełnienia szeregu warunków, kredyty udzielane są głównie MŚP dłużej działającym i wyłącznie z dobrą kondycją finansową, koszty dla MŚP są wysokie. Dla niewielkich firm ogólnie dostępne są standardowe produkty bankowe, również nie mają one większych problemów z finansowaniem bieżącej działalności, korzystaniem z produktów krótkoterminowych. Znacznie trudniej jest uzyskać wsparcie długookresowe na działalność inwestycyjną, rozwojową. W konsekwencji niewielkie podmioty mają nadal utrudniony dostęp do kredytów, szczególnie inwestycyjnych, a tym bardziej na działalność innowacyjną. Wyjątkowo źle traktowane są firmy nowo powstałe oraz najmniejsze na rynku³⁸. Dla MŚP w celu sfinansowania działań innowacyjnych pozostają fundusze wysokiego ryzyka, które specjalizują się w finansowaniu ryzykownych, ale innowacyjnych przedsięwzięć. W Polsce fundusze venture capital inwestują w te MŚP, które mają dobry produkt i odniosły już sukces rynkowy, a brakuje im kapitału na szybszy rozwój³⁹. Tylko ta grupa MŚP może liczyć na

³⁵ T. Łuczka, *Kapitał obcy w małym i średnim przedsiębiorstwie. Wybrane aspekty mikro i makroekonomiczne*, PWN, Warszawa – Poznań 2001, str. 51, A. Skowronek – Mielczanek, *Małe i średnie przedsiębiorstwa. Źródła finansowania*, C.H.BECK, Warszawa 2003, str. 41.

³⁶ Dane na podstawie raportów z badań MŚP: *Firmy mikro 2003. Rynek usług leasingowych*, B.P.S. Consultants Poland Ltd, Gdańsk 2003, str. 22, 26, *Firmy mikro na rynku usług bankowych 2003*, B.P.S. Consultants Poland Ltd, Gdańsk 2003, str. 23, 66, *Inwestor instytucjonalny 2003. Rynek usług bankowych. Badanie małych i średnich firm*, B.P.S. Consultants Poland Ltd, Gdańsk 2003, str. 27, 92, *Inwestor instytucjonalny 2003. Rynek usług leasingowych. Badanie małych i średnich firm*, B.P.S. Consultants Poland Ltd, Gdańsk 2003, str. 27, 32.

³⁷ *Firmy mikro na rynku usług bankowych 2003*, B.P.S. Consultants Poland Ltd, Gdańsk 2003, str. 66, *Inwestor instytucjonalny 2003. Rynek usług bankowych. Badanie małych i średnich firm*, B.P.S. Consultants Poland Ltd, Gdańsk 2003, str. 92.

³⁸ R. Wolański, *Relacje między bankami a małymi i średnimi przedsiębiorstwami*, Prace naukowe Katedry Ekonomii i Zarządzania Przedsiębiorstwem, Politechnika Gdańska, Gdańsk 2005.

³⁹ P. Tymowicz, P. Rot, *Fundusze venture capital w Polsce*, Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości, Warszawa 2002, str. 6.

wsparcie z ich strony.

4. Możliwość korzystania przez MŚP z funduszy strukturalnych po przystąpieniu Polski do Unii Europejskiej. Przystąpienie Polski do UE otworzyło dla MŚP nowe możliwości finansowania rozwoju działalności. Wiąże się to przede wszystkim z faktem, że do dyspozycji MŚP są fundusze akcesyjne a nie przedakcesyjne. Różnica pomiędzy nimi sprowadza się przede wszystkim do wartości przyznawanej pomocy, która dla funduszy akcesyjnych jest wielokrotnie wyższa. Znacznie większa kwota pomocy daje wielką szansę rozwoju małym i średnim przedsiębiorstwom. Możliwość sfinansowania w szerokiej skali prowadzonych inwestycji, które najczęściej są bardzo kosztowne, może przyczynić się do znacznego wzrostu zaawansowania technologicznego oraz innowacyjnego MŚP. Odpowiednie wykorzystanie środków unijnych przez MŚP przedkładać się będzie na ogólny rozwój tych przedsiębiorstw i powinno wiązać się ze wzrostem innowacyjności tych podmiotów.

6. Istota postępowania małych i średnich firm innowacyjnych

Istotną kwestią jest określenie, czym wyróżniają się pod kątem innowacyjności najbardziej dynamicznie rozwijające się MŚP od ogółu funkcjonujących na rynku. Informacje takie można uzyskać z badania przeprowadzonego na rzecz Polskiej Agencji Rozwoju Przedsiębiorczości⁴⁰. Wśród badanych MŚP była wydzielona grupa najdynamiczniej rozwijających się przedsiębiorstw oraz grupa pozostałych firm. Wyniki badań wskazały na następujące zachowania pod kątem innowacyjności dynamicznie rozwijających się MŚP odróżniające je w znacznym stopniu od pozostałych przedsiębiorstw⁴¹:

- 45,0% dynamicznie rozwijających się MŚP inwestowało w nowe technologie, wśród pozostałych MŚP było to 22,7% firm,
- 20,0% dynamicznie rozwijających się MŚP pozyskało środki z UE, wśród pozostałych MŚP było to 8,5% firm,
- 49,5% dynamicznie rozwijających się MŚP posiadało certyfikaty jakości, wśród pozostałych MŚP było to 23,5% firm,
- wśród dynamicznie rozwijających się MŚP patenty własne posiadało 22,0% firm a inne

⁴⁰ Badanie zostało zrealizowane przez ARC Rynek i Opinia na rzecz Polskiej Agencji Rozwoju Przedsiębiorczości w dniach 20 września – 28 października 2003 r. drogą wywiadów bezpośrednich wśród 804 MŚP, z których 218 to najdynamiczniej rozwijające się przedsiębiorstwa, uznane jako „Gazele biznesu” w 2002 r. w konkursie gazety Puls biznesu, natomiast pozostałe 586 MŚP zostało wybranych z ogółu funkcjonujących na rynku.

⁴¹ Raport o stanie sektora małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce w latach 2002-2003, Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości, Warszawa 2004, str. 179 i nast.

patenty 9,1% firm, wśród pozostałych MŚP było to odpowiednio 11,5% i 4,9% firm,

- wśród dynamicznie rozwijających się MŚP współpracę z ośrodkiem naukowym prowadziło 18,3% firm, z instytutem badawczym 31,7% firm a z uczelnią 29,8% firm, wśród pozostałych MŚP było to odpowiednio 6,7%, 13,0% i 12,5% firm,

- 44,0% dynamicznie rozwijających się MŚP przeznaczyło środki na prace badawczo rozwojowe, wśród pozostałych MŚP było to 20,0% firm,

- 33,9% dynamicznie rozwijających się MŚP korzystało z programów pomocowych, wśród pozostałych MŚP było to 14,3% firm.

Przedstawione różnice pomiędzy firmami dynamicznie rozwijającymi się i pozostałymi na rynku pokazują na jakich działaniach należy się skupić, aby stać się innowacyjnym i osiągnąć sukces na rynku.

Podsumowanie

MŚP mają utrudnione możliwości bycia firmami innowacyjnymi. Szczególnie dotyczy to najmniejszych firm, lokalnych, o niewielkim kapitale, zajmujących się handlem. Dla takich przedsiębiorstw podstawowym celem jest przetrwanie na rynku. Dlatego wśród ogółu MŚP niewiele jest firm innowacyjnych. Sytuacja zupełnie inaczej wygląda jeżeli weźmie się pod uwagę tylko średnie przedsiębiorstwa. W tym przypadku liczbę innowacyjnych firm można oszacować na około 15% aktywnie działających średnich podmiotów.

Badania postawy MŚP wobec działań inwestycyjnych i innowacyjnych pokazują, że MŚP są coraz bardziej świadome potrzeby takich działań, również systematycznie rośnie liczba firm takie przedsięwzięcia podejmujące. W odniesieniu do innowacji wzrost ten jest bardzo powolny i dotyczy głównie średnich firm.

Działania charakterystyczne dla innowacji jak działalność badawczo – rozwojowa, posiadanie patentów, licencji, znaków towarowych, nowoczesnych, unikatowych produktów, w niewielkim stopniu pozostaje w gestii MŚP. Faktyczna innowacyjność MŚP pozostaje na niskim poziomie, w bardzo wolnym stopniu ulega niewielkiej poprawie. Poprawa innowacyjności dotyczy praktycznie tylko średnich przedsiębiorstw.

Negatywnie należy ocenić sposób gromadzenia wiedzy potrzebnej do działań innowacyjnych przez MŚP. Praktycznie pomijane są źródła wiedzy, które faktycznie mogą MŚP zmienić w firmę innowacyjną. Najczęściej wykorzystywane źródła służą tylko do bieżącego monitorowania sytuacji i ewentualnych działań korygujących pozycję przedsiębiorstwa na rynku.

Badania pokazują również, że wśród MŚP istnieje grupa rzeczywiście innowacyjnych przedsiębiorstw, głównie średniej wielkości. Przedsiębiorstwa te znacząco odróżniają się od pozostałych, stanowią przykład podejścia innowacyjnego do prowadzenia działalności. Stanowią one również dowód, iż nie można powiedzieć, jakoby innowacyjność MŚP nie ulegała w ogóle poprawie. Jest ona na niskim poziomie, lecz nie podlega stagnacji. Jednakże nie ma również postępu w innowacyjności ogółu MŚP. Odsetek MŚP faktycznie innowacyjnych jest bardzo niewielki.

MŚP muszą jeszcze podjąć wiele wysiłku aby można było zauważyć postęp w ich innowacyjności. Przede wszystkim same powinny bardziej dążyć ku temu celu, wykorzystując własny potencjał, jak i pojawiające się szanse w otoczeniu. Wśród tych pozytywnych czynników należy wymienić nowe rozwiązania prawne dotyczące wydatków innowacyjnych oraz możliwość korzystania z funduszy strukturalnych. Obecnie można jedynie cieszyć się z tego, że w innowacjach MŚP nie ma stagnacji.

Bibliografia

- W. Bańka, Wiedza w małej i średniej firmie, Wydawnictwo Naukowe Novum, Płock 2002.
- C. Evans, Zarządzanie wiedzą, PWE, Warszawa 2006.
- Firmy mikro 2003. Rynek usług leasingowych, B.P.S. Consultants Poland Ltd, Gdańsk 2003.
- Firmy mikro na rynku usług bankowych 2003, B.P.S. Consultants Poland Ltd, Gdańsk 2003.
- R. Geisler, M. Suchacka, M. Szczepański, Wiedza w przedsiębiorstwie. Kapitał ludzki w zarządzaniu wiedzą, Śląskie Wydawnictwo Naukowe, Tychy 2003.
- W. Grudzewski, I. Hejduk, Innowacyjność w technice i technologii źródłem przewagi konkurencyjnej małych i średnich przedsiębiorstw, Instytut Funkcjonowania Gospodarki Narodowej SGH, Warszawa 2002.
- W. Grudzewski, I. Hejduk, Zarządzanie wiedzą w przedsiębiorstwach, Difin, Warszawa 2004.
- Innowacyjność przedsiębiorstw pod red. J. Bogdaniienki, UMK, Toruń 2004.
- Innowacje w działalności przedsiębiorstw w integracji z Unią Europejską pod red. W. Janasza, Difin, Warszawa 2005.
- Inwestor instytucjonalny 2003. Rynek usług bankowych. Badanie małych i średnich firm, B.P.S. Consultants Poland Ltd, Gdańsk 2003.
- Inwestor instytucjonalny 2003. Rynek usług leasingowych. Badanie małych i średnich firm, B.P.S. Consultants Poland Ltd, Gdańsk 2003.
- T. Łuczka, Kapitał obcy w małym i średnim przedsiębiorstwie. Wybrane aspekty mikro i

makroekonomiczne, PWN, Warszawa – Poznań 2001.

M. Olszewski, Kondycja małych i średnich przedsiębiorstw u progu 2003 r. Raport z badań, Polska Konfederacja Pracodawców Prywatnych, Warszawa 2003.

J. Penc, Innowacje i zmiany w firmie. Transformacja i sterowanie rozwojem przedsiębiorstwa, Agencja Wydawnicza Placet, Warszawa 1999.

K. Poznańska, Uwarunkowania innowacji w małych i średnich przedsiębiorstwach, Dom Wydawniczy ABC, Warszawa 1998.

G. Probst, S. Raub, K. Romhardt, Zarządzanie wiedzą w organizacji, Oficyna ekonomiczna, Kraków 2002.

Przygotowanie małych i średnich przedsiębiorstw do konkurowania na rynku Unii Europejskiej, SAP Polska, Warszawa 2003.

Raporty o stanie sektora małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce w latach od 1995/1996 do 2003/2004, Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości, Warszawa 1997 – 2006.

A. Skowronek – Mielczanek, Małe i średnie przedsiębiorstwa. Źródła finansowania, C.H.BECK, Warszawa 2003.

M. Starczewska – Krzysztozek, Konkurencyjność małych i średnich przedsiębiorstw 2005, Polska Konfederacja Pracodawców Prywatnych Lewiatan, Warszawa 2005.

M. Starczewska – Krzysztozek, Konkurencyjność małych i średnich przedsiębiorstw 2006, Polska Konfederacja Pracodawców Prywatnych Lewiatan, Warszawa 2006.

E. Stawasz, Innowacje a mała firma, UŁ, Łódź 1999.

Z. Sufin, Styl właściciela czyli problemy zarządzania personelem w małych firmach, Personel, Nr 13/14, 2000.

Sytuacja małych przedsiębiorstw. Raport z badań, Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości, Warszawa 2001.

P. Tymowicz, P. Rot, Fundusze venture capital w Polsce, Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości, Warszawa 2002.

Wiedza jako czynnik międzynarodowej konkurencyjności w gospodarce pod red. B. Godziszewskiego, M. Haffera, M. Stankiewicza, Tonik, Toruń 2005.

R. Wolański, Relacje między bankami a małymi i średnimi przedsiębiorstwami, Prace naukowe Katedry Ekonomii i Zarządzania Przedsiębiorstwem, Politechnika Gdańska, Gdańsk 2005.

Zarządzanie innowacjami. Teoria i praktyka pod red. J. Szablowskiego, Wyższa Szkoła Finansów i Zarządzania, Białystok 2006.